

K otázkam krajinného plánovania

A. Auhagen, K. Ermer, R. Mehrmann (ed.): *Landschaftsplanung in der Praxis (Krajinné plánovanie v praxi)*. Vyd. Ulmer, Stuttgart, 2002, 416 s. vrátane príloh.

Novela zákona NR SR č. 237/2000 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku posunula krajinné plánovanie v SR z akademickej polohy do legislatívnej. Je síce zaradené len do kategórie prieskumov a rozborov (§ 19 c, ods. 2), t. j. do podkladových materiálov pre územné plány obcí, avšak v porovnaní s minulosťou ide o veľký pokrok (priblížili sme sa stavu v Rakúsku a Švajčiarsku a v určitom zmysle aj v niektorých spolkových krajinách Nemecka, kde sa vykonáva podľa zákona o ochrane prírody povinne a berie sa do úvahy pri vypracúvaní územných plánov obcí, regiónov a spolkových krajín).

Krajinné plánovanie nie je témou základného výskumu, ale problémom praxe, v tomto prípade environmentálnej (a územnoplánovacej), teda problémom udržiavania a zveľaďovania životného prostredia ako základnej existenčnej podmienky človeka.

Prvé príklady realizácie (§ 19 c, ods. 2 zákona NR SR č. 237/2000 Z. z.) nás nemôžu naplniť optimizmom v očakávaní naplnenia cieľov krajinného plánovania (podobne ako v prípade realizácie projektov územného systému ekologickej stability krajiny). Je to podmienené všeobecne známymi podmienkami spracúvania týchto projektov.

Odpoveď na problémy spojené s plánovaním krajiny (aktuálne aj u nás) prináša publikácia nemeckých autorov. Hoci sa krajinné plánovanie v SRN vykonáva na odlišnej legislatívnej báze ako v SR a je podstatne širšie koncipované, predsa je nemecká situácia podnetná aj pre nás.

Cieľom krajinného plánovania v SRN je predovšetkým chrániť, ošetrovať a zveľaďovať prírodný potenciál krajiny s ohľadom na udržateľnú využiteľnosť prírodných zdrojov, rastlinný a živočíšny svet, ako aj na rozmanitosť, jedinečnosť a krásu prírody a krajiny (t. j. podľa princípov udržateľného rozvoja). Jeho hlavnou úlohou je komplexné zabezpečenie zachovania potenciálu krajiny. Je základom posudzovania vplyvov na životné

prostredie a zásadným nástrojom ekologickej odvetvových (hospodárskych) plánovaní. Krajinné plánovanie nesmie byť prekážajúcim plánovaním, t. j. nesmie byť brzdou regionálneho rozvoja. Musí byť komplexné a interdisciplinárne. V ochrane životného prostredia má krajinné plánovanie vedúce postavenie a jeho funkciou je integrovať množstvo jednotlivých aktivít a príspevkov rôznych odborov. Týka sa krajinej štruktúry, funkcií, vzájomných vzťahov a procesov v krajine i krajinného obrazu. Krajinné plánovanie odpovedá na otázky: 1. Čo je v krajine cenné a hodné ochrany? 2. Aké aktivity sú vhodné v krajine? 3. Čo sa stane, ak ich v krajine uskutočnime? 4. Čo sa deje v krajine? 5. Čo zafažuje krajinu? 6. Aká štruktúra využívania zeme je krajinnokoologicky únosná? 7. Aké sú ciele krajinného plánu? 8. Akými úpravami krajiny sa bude pôsobiť na krajinný obraz? 9. Odpodručenia, smernice?

Autori publikácie sa zamerávajú na zmyslom krajinného plánovania – jeho príspevom k reálnemu zlepšeniu stavu krajiny, t. j. k realizácii koncepcie udržateľného rozvoja. Zdôrazňujú, že krajinné plánovanie môže byť úspešné len vtedy, ak sa zvýši jeho účinnosť a vplyv na všetky odvetvové plánovania. To si vyžaduje neprestajne zdôrazňovať, že bázou všetkých hospodárskych plánovaní musí byť koncepcia trvalej udržateľnosti a únosnosti krajiny. Krajinné plánovanie preto musí byť metodicky realizovateľné, orientované na riešenie problémov, reálne a uvážlivé, integrálne (prierezové), orientované ekologicke, sociálne a ekonomicky a verejne prijateľné (musí zahŕňať účasť verejnosti).

Autori ďalej upozorňujú na významný problém krajinného plánovania – na jeho koncepčnú bázu, ktorou, ako sa všeobecne uznáva, je koncepcia trvalej udržateľnosti (udržateľného rozvoja). Často sa zabúda, že táto koncepcia je založená na 3 pilieroch: "ekologickom", "sociálnom" a "ekonomickom", ktoré tvoria jednotu.

Len ak krajinné plánovanie presvedčivo dokáže, že jeho ciele obsahujú aj sociálnu a ekonomickú dimenziu a nepoškodzujú, ale, naopak, zlepšujú podmienky života človeka, možno hovoriť o tom, že je založené na koncepcii trvalej udržateľnosti.

Krajinné plánovanie v SRN sa uplatňuje podľa zákona o ochrane prírody. Môže sa zdať, že táto skutočnosť ho odsúva o kraj záujmov hospodárskych rezortov (poznámka recenzenta: ani u nás nie je súčasťou obsahu § 13 zákona o územnom plánovaní

a stavebnom poriadku – "Závazná časť a smerová časť územnoplánovacej dokumentácie", t. j. v podstate závisí od vôle spracovateľa územného plánu obce, do akej miery využije výsledky krajinného plánu, ak je vôbec spracovaný na želateľnej krajinnokoologickej úrovni). Má však oveľa širšie použitie ako u nás, a síce v posudzovaní vplyvov na životné prostredie i v plánoch jednotlivých rezortov, napr. dopravy, vodného hospodárstva, povrchovej fažby nerudných nerastných surovín, výstavby vodných nádrží, využívania veternej energie, v plánovaní turistických oblastí, prímestských rekreačných oblastí a poľnohospodárstva. U nás o takomto prieniku krajinného plánovania do hospodárskeho plánovania zatiaľ nemožno hovoriť.

Je potešiteľné, že krajinné plánovanie sa v SR stalo povinnosťou podľa zákona (aj keď len v podobe podkladov na rozhodovaciu územnoplánovaciu činnosť). Otázkou je, či ide o výhru alebo prehru, keďže riešenie tohto prírodovedného (krajinnokoologického) problému sa dostalo do kompetencie špecialitov odlišného zamerania. Prvé riešenia krajinných plánov sotva prispievajú k dosiahnutiu ich cieľa – udržateľného rozvoja životného prostredia. Viacerí autori v SRN, Rakúsku i vo Švajčiarsku vyslovili hlboké znepokojenie nad výsledkami realizácie krajinných plánov, resp. ich implementácie počas takmer štyroch desaťročí praxe, lebo stav prírody a krajiny sa nezlepšuje, ale skôr zhoršuje. Treba pripomenúť, že tak ako v SRN, aj u nás krajinné plánovanie pôsobí na stav prírody a krajiny len nepriamo, cez územné plány. Zavisí teda od spracovateľa krajinného plánu, do akej miery dokáže presvedčiť (a to nielen spracovateľa územného plánu, ale aj dotknutú verejnosť), že jeho výsledky budú prospešné z hľadiska environmentálneho, ale aj sociálneho a ekonomického. V prípade, že územný plán nebude brať do úvahy krajinný plán, poškodí bytostné záujmy spoločnosti. Základným prístupom environmentálnej praxe je prevencia. Nemali by sme sa už v začiatkoch zákonom určenej povinnosti krajinného plánovania poučiť zo skúsenosti v zahraničí a vypracúvať krajinné plány podľa skutočnej krajinnokoologickej metodiky a koncepcie trvalej udržateľnosti tak, aby ich implementácia v územných plánoch obcí a konečná realizácia splnila cieľ – spomalenie, v optimálnom prípade zastavenie deštruktívneho procesu v prírodnom prostredí?

Ján Drdoš